Politik Personanın Anlatısal İnşası: Ailesinin Kızı, Ulusun Annesi Olarak Meral Akşener

Emel Uzun Avci
Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi
https://orcid.org/0000-0002-2837-7251
https://ror.org/04kwvgz42
mluzun@hacettepe.edu.tr
Ankara, Türkiye

Öz

Meral Akşener, 30 yılı aşan siyasi kariyeri boyunca Türkiye politikasında parti liderliği konumuna erişebilmiş hem iktidar hem muhalefet blokunda önemli roller üstlenmiş istisnai bir siyasal aktördür. 1990'lı yıllarda başlayan siyasi yolculuğu, 2017 yılında İYİ Parti'yi kurmasıyla yeni bir evreye geçmiş, bu süreçte muhalefetin yönünü etkileyen figürlerden biri haline gelmiştir. Bu makale, Meral Akşener'in politik personasında milliyetçi ideolojinin kadına atfettiği "makbul kadınlık" imgelerinin nasıl temsil edildiğini ve bu imgelerin kadın liderliğinin meşruiyetini kurmak üzere nasıl işlevsel bir anlatı haline getirildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Akşener'in 2017 sonrası dönemdeki politik lider personasını; politik konuşmaları, sosyal medya paylaşımları, televizyon ve dijital platformlardaki röportajları ile hakkında yazılmış biyografik metinler üzerinden çok yönlü bir veri setiyle analiz etmektedir. Makalenin ilk bölümünde milliyetçiliğin toplumsal cinsiyetle ilişkisine yönelik kuramsal tartışmalar ele alınmakta; Türk milliyetçiliğinin tarihsel olarak kadına yüklediği roller, idealize ettiği kadınlık imgeleri ve bu imgelerin zaman içindeki dönüşümü tartışılmaktadır. İkinci bölümde ise Akşener'in politik anlatısında bu milliyetçi kadınlık imgelerinin nasıl temsil edildiği ve bu temsillerin politik liderliğini destekleyen bir anlatı evreni içinde nasıl yapılandığı incelenmektedir. Bu tartışma, kadın liderlerin otorite ve uyum beklentilerinin eşzamanlı baskısıyla tanımlanan 'çifte bağ' ikilemini Akşener'in politik personası içinde nasıl müzakere ettiğine

http://ilefdergisi.ankara.edu.tr
ilef dergisi ▪ **12 (2)** ▪ güz/*autumn:* 373-405
Araştırma Makalesi ▪ DOI: 10.24955/ilef.1660425

CC BY NC

ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Analiz, Akşener'in politik personasının iki ana anlatı stratejisi etrafında şekillendiğini göstermektedir: Milliyetçi-muhafazakâr bir aile geleneğinin mensubu olarak konumlanmasını sağlayan "aile anlatısı" ve koruyucu-kollayıcı kadınlık figürlerinde karşılık bulan "ulusun annesi" imgesi. Asena ve cumhuriyet öğretmeni motifleri aracılığıyla kurulan bu çerçeve, kadın liderliğinin meşruiyetini milliyetçi ideoloji içinde yeniden üretmektedir.

Anahtar Kelimeler: Meral Akşener, politik persona, ulusun annesi, Asena, cumhuriyet öğretmeni

▪ ▪ ▪ ▪ ▪

Makale geliş tarihi: 18.3.2025 ▪ Makale kabul tarihi: 1.12.2025

The Narrative Construction of Political Personas: Meral Akşener as Daughter of Her Family and Mother of the Nation

Emel Uzun Avci
Hacettepe University Faculty of Communication
https://orcid.org/0000-0002-2837-7251
https://ror.org/04kwvgz42
mluzun@hacettepe.edu.tr
Ankara, Türkiye

Abstract

Meral Akşener is an exceptional political figure who, over a career spanning more than three decades, has attained party leadership and held significant roles within both governing and opposition blocs in Turkish politics. Her political trajectory, which began in the 1990s, entered a new phase in 2017 with the foundation of the İYİ Party, where she emerged as a key actor shaping the direction of the opposition. This article examines how the "acceptable womanhood" images attributed to women by nationalist ideology are represented in Akşener's political persona and how these images are mobilized to construct the legitimacy of female leadership. The study analyzes Akşener's post-2017 persona through a dataset consisting of her political speeches, social media posts, television and digital-platform interviews, and biographical texts. The first part discusses theoretical debates on nationalism and gender, focusing on the roles historically assigned to women in Turkish nationalism, the idealized images of women this has produced, and the transformation of these images over time. The second part explores how these images appear in Akşener's political narrative and how they structure a discursive universe that supports her leadership. This discussion offers important insights into how Akşener negotiates the "double bind" dilemma,

http://ilefdergisi.ankara.edu.tr
ilef dergisi ▪ 12 (2) ▪ güz/*autumn*: 373-405
Araştırma Makalesi ▪ DOI: 10.24955/ilef.1660425

CC BY NC

defined by the simultaneous pressures of authority and conformity, that women leaders routinely confront. The analysis shows that Akşener's persona is shaped by two main narrative strategies: a "family narrative" that positions her as part of a nationalist-conservative familial tradition, and the "mother of the nation" image that draws on protective and nurturing femininity. Through the motifs of Asena and the republican schoolteacher, this framework reproduces and rearticulates the legitimacy of female leadership within nationalist ideology.

Keywords: Meral Akşener, political persona, mother of the nation, Asena, teacher of the republic

▪ ▪ ▪ ▪ ▪

Received: 18.3.2025 ▪ Accepted: 1.12.2025

Siyaset, küresel ölçekte derin köklere sahip eril bir alan olarak varlığını sürdürmektedir. "İster siyasette ister yönetimde olsun, liderin kültürel stereotipi erkektir" (Campus 2013, 54). Bu durum, liderlik vasıflarının geleneksel olarak yiğitlik, sertlik, cesaret ve güç gibi erkeksi niteliklerle tanımlanmasına yol açmaktadır. Ancak bu baskın eril yapıya rağmen kadınlar siyasi alanda varlık göstermeyi başarabilmektedir. Bu durum, kadın siyasetçilerin liderlik performanslarını, toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı çelişkili beklentiler altında şekillendirmektedir.[1]

Kadınların siyasal alanda maruz kaldıkları baskıya rağmen nasıl varlık gösterdikleri sorusuna, Kathleen Hall Jamieson'un (1995) sunduğu "çifte bağ" (*double bind*) kavramı açıklayıcı bir çerçeve sunmuştur. Jamieson'a göre, yönetsel pozisyonlara gelen kadınlar, geleneksel kadınsı nitelikleri (şefkat, duygusallık, yumuşaklık) terk etmeye zorlanır fakat bu niteliklerden sıyrıldıklarında da çok hırslı veya saldırgan olarak değerlendirilerek cezalandırılırlar (1995). Kadınsı niteliklerini koruduklarında ise güçlü bir lider olarak yetersiz bulunurlar. Campus'un (2013, 54-55) da işaret ettiği gibi seçmenlerin liderden beklediği niteliklerle kadından bekledikleri arasındaki bu çelişki, kadın politikacılar için temel bir meşruiyet sorunu yaratmaktadır. İşte bu nedenle bu çifte bağı aşmayı başaran kadın liderlerin stratejilerini analiz etmek, toplumdaki kabul edilebilir kadınlık temsillerine dair önemli ipuçları sunacaktır.

•••

1 Kadın politik liderlere ilişkin tartışma için bkz. Adler 1996; Jalalzai 2004; Genovese ve Steckenrider 2013; Campus 2013.

Benzer biçimde milliyetçilik de kadınlar için eril bir ideolojik alandır ve "erkekleştirilmiş hafızadan ve erkekleştirilmiş umuttan doğmuştur" (Enloe 1990, 45). Milliyetçi anlatılar, ulusu çoğunlukla aile metaforu üzerinden kurgularken erkekliği kamusal alanın, savaşın, karar alma gücünün taşıyıcısı olarak inşa eder. Kadınları ise kültürel sürekliliğin ve biyolojik yeniden üretimin sorumluları olarak konumlandırır. Kadınlar bu söylem içinde ya "ulusun korunacak onuru" ya da "düşman tarafından kirletilecek semboller" olarak tasavvur edilir (Enloe 1990; Nagel 1998; Yuval-Davis 1997). Türk milliyetçiliği bağlamında da kadınlar[2] benzer biçimlerde konumlandırılmakta ve "makbul kadınlık" imgeleri etrafında tanımlanmaktadır. Bu temsiller genellikle sadakat, ölçülülük ve ulusa adanmışlık gibi erdemler etrafında şekillenirken cinselliği özgürce ifade eden veya geleneksel normları sorgulayan kadın figürleri, ulusal bütünlüğe yönelik tehdit olarak algılanmaktadır.

Kadın liderlerin siyasal meşruiyet arayışı, çoğu zaman eril egemenlik kalıplarıyla uyum sağlamak ile bu kalıpları stratejik biçimde dönüştürmek arasında bir denge kurmayı gerektirmiştir. Küresel ölçekteki örnekler, özellikle Asya ve Latin Amerika gibi ataerkil toplumlarda, kadınların siyasete çoğunlukla ailevi bağlar ve siyasal miras üzerinden erişebildiğini göstermektedir (Jalalzai 2004, 101-102). Bu tablo, kadın liderlerin hem geleneksel kadınlık rollerine başvurarak meşruiyet kazanmalarını hem de bu rollerin sınırlarını aşan yeni temsil biçimleri üretmelerini zorunlu kılmıştır. Türkiye'de Tansu Çiller örneği bu müzakerenin erken bir biçimini temsil eder: Çiller, modern, Batılı ve profesyonel bir kadın imgesi inşa etmiş, bu imgeyi ataerkil siyasal kültürle çatışmadan dengelemeyi başarmıştır (Arat 1998, 6-7). Bu tarihsel çizgi içinde Meral Akşener, kadın liderlerin karşılaştığı "çifte bağ" ikilemini aşarak öne çıkmayı başaran istisnai bir figürdür.

1994 yılında Doğru Yol Partisinden (DYP) belediye başkan adayı olarak siyasete adım atan Akşener, 1996'da Türkiye'nin ilk kadın İçişleri Bakanı olarak atanmıştır. Milliyetçi Hareket Partisinden (MHP) ihraç edilmesinin ardından 2017'de kurduğu İYİ Partinin seküler bir milliyetçilik anlayışını benimseyen, merkez sağda konumlanan bir parti olmasını hedeflemiş; bu süreçte muhalif siyasetin en dikkat çekici liderlerinden biri hâline gelmiştir. 2023 genel seçimleri ve 2024 yerel seçimlerindeki başarısızlıkların ardından parti başkanlığı görevini bırakmasına, politik alandan çekilmesine rağmen

•••

2 Türkiye'de milliyetçi kadınlar üzerine yürütülen tartışmalar için bkz. Tokdoğan Kartal 2012; 2020; Özdemir 2020.

politik personası, Türkiye'de kadın liderlik deneyimini anlamak açısından zengin bir analiz alanı sunmaktadır.[3]

Akşener'in politik personasını incelemek, Türkiye'de kadın siyasetçi ve lider olma deneyimine dair tartışmalara da katkı sunma potansiyeli taşımaktadır. Bu çalışma, siyasal iletişim literatüründe politik personanın biyografik, sembolik ve anlatısal süreçler üzerinden nasıl yapılandığına dair tartışmaları, milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet kesişiminde yer alan özgün bir incelemeyle geliştirmektedir. Araştırma, Akşener'in politik personasında milliyetçi ideolojinin kadına atfettiği "makbul kadınlık" imgeleri nasıl temsil edilmekte ve bu temsiller, kadın liderliğinin meşruiyetini kurmak üzere nasıl işlevsel bir anlatı haline getirilmektedir sorusunu temel alır. Politik persona bu bağlamda yalnızca görsel veya söylemsel bir imaj değil, anlatısal olarak inşa edilen ve farklı temsilleri bir araya getiren bir kimlik biçimi olarak ele alınmakta ve aşağıdaki alt sorulara odaklanılmaktadır:

1. Akşener'in politik personası hangi anlatı stratejileri aracılığıyla kurulmaktadır?

2. Bu persona hangi kadınlık anlatılarını, hangi işlevleri gözeterek bir araya getirmektedir?

Bu sorular, kadın liderliğinin "çifte bağ" ikilemiyle nasıl kesiştiğini sorgulamakta ve Akşener'in politik personasının bu ikilemi nasıl müzakere ettiğini anlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, Meral Akşener'in politik personasını anlatı analizi yöntemiyle incelemektedir. Anlatı araştırmaları, 1960'lı yıllarda sosyal bilimlerde gerçekleşen "anlatısal dönüş" sonrasında farklı epistemolojik geleneklerden beslenerek gelişmiş ve sosyal fenomenleri anlamak için hikâyeyi kültürel ve toplumsal olarak inşa edilmiş bir ürün olarak ele almıştır (Elliot 2008; Polletta vd. 2011, 109). Bu yaklaşım, bireylerin kendi deneyimlerini toplumsal anlam sistemleri içinde nasıl örgütlediklerini incelemeyi amaçlar. Donald Polkinghorne'a (2005) göre anlatı analizi, bireysel hikâyeleri veri olarak toplayarak daha geniş sosyal fenomenleri anlamak üzere bu hikâyeleri tematik ve yapısal örüntüler aracılığıyla inceleyen bir paradigmadır (2005,

•••

3 Meral Akşener hakkındaki araştırmalar için bkz. Türk 2024; Erçetin 2022; Melek 2022. Akşener'in dijital medya kullanım pratikleri üzerine yapılmış araştırmalar için bkz. Koçak 2018; Güzel 2020; Madsar 2019; Çakmak 2020.

76). Anlatı, kişisel deneyimleri yalnızca aktaran değil, aynı zamanda onları toplumsal olarak tanınabilir hale getiren bir örgütlenme biçimidir. Dolayısıyla analiz, anlatıların hangi olayları, aktörleri ve temaları öne çıkararak bir benlik ve anlam dünyası kurduğuna odaklanır (Riessman 1993; Paterson ve Monroe 1998; Poletta vd. 2011). Biyografik metinlerin anlatı olarak ele alınması, politik alanda, medyada ya da çeşitli kamusal mecralarda kurulan personanın çözümlenmesi için uygun bir yöntem sunar. Bu araştırmada anlatı analizi, veri toplama sürecinde Akşener'e ait biyografik bilgi içeren materyallerin -konuşmalar, röportajlar, sosyal medya paylaşımları- kişisel/politik hikâye olarak ele alınmasına ve bütüncül bir anlatı seti oluşturmasına rehberlik etmiştir. Verinin analizinde ise Polkinghorne'ın (2005, 78) tanımladığı paradigmatik yaklaşım doğrultusunda, olay örgüsünün nasıl kurulduğu, anlatılarda tekrar eden unsurların neler olduğu, anlatıların hangi işlevleri üstlendiği ve benliğin hangi stratejiler aracılığıyla kurgulandığı incelenmiştir.

Çalışmanın veri seti, İYİ Parti'nin kurulduğu 2017'den başlayıp 2024 yılına kadar uzanan süreci, yani Akşener'in siyasi lider olarak politik personasının inşa edildiği zaman aralığını kapsamaktadır. Bu yıllar arasında Akşener'in yaptığı politik konuşmalar, YouTube'da yayınlanan programlarda verdiği röportajlar, X (eski adıyla Twitter) paylaşımları, demeçleri ve hakkında yayımlanmış haberler ile biyografik metinlerden oluşmaktadır. Biyografik niteliği daha belirgin olan verilerin önemli bir bölümü YouTube içeriklerinden elde edilmiştir. Çünkü bu platform, siyasal aktörlerin daha enformel, bireysel ve duygu yüklü anlatılarını sergileyebildikleri bir alan sunmaktadır. Özellikle aile yaşamı, çocukluk anıları ve bireysel kimlik inşasına ilişkin anlatıların YouTube içeriklerinde öne çıktığı gözlemlenmiştir. Buna ek olarak Akşener hakkında yayımlanan iki biyografik eser (Erbaş 2018; Önkibar 2017) aile anlatısının tarihsel sürekliliğini anlamak açısından incelenmiştir. Dolayısıyla analiz, çoklu mecralardan oluşan bir anlatı setiyle yürütülmüş ve bu sayede Akşener'in politik personasının farklı bağlamlarda nasıl yeniden kurguladığı izlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyet ve Milliyetçilik

Milliyetçilik araştırmaları, millet ve milliyetçilik olgularının tarihsel ilişkisini anlamaya çalışan bir tartışma çerçevesinde gelişmiştir. Başlangıçta tarihçilerin yazdığı kurucu metinler, milliyetçiliği özcü biçimde tanımlamaya çalışırken Ernest Gellner (2008), Benedict Anderson (2008) ve Eric Hobsbawm (2006) gibi düşünürlerin öncülük ettiği modernist yaklaşım, milleti modernleşmenin bir ürünü olarak değerlendirmiştir. Bu yaklaşım, milliyetçiliği bir ideoloji olarak

milletin kurucu gücü şeklinde konumlandırır. Ne var ki, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hâkim milliyetçilik literatürü, Batı-merkezli çerçevesi ve elit odaklı açıklamaları nedeniyle kapsamlı biçimde sorgulanmıştır. Bu eleştiriler, ulus inşasının yalnızca Avrupa modernleşmesinin bir ürünü olarak kurgulanmasına ve Avrupa dışı uluslaşma deneyimlerinin bu anlatılarda görünmez kılınmasına işaret eder. Feminist kuram ise bu sorgulamayı daha da derinleştirerek modernist yaklaşımın milliyetçiliği toplumsal cinsiyet boyutundan bağımsız ele alışını temel bir eksiklik olarak ortaya koymuştur.

Feminist kuramcılar 1980'li yıllardan itibaren milliyetçilik çalışmalarına önemli bir müdahalede bulunarak modernist paradigmanın kurucu metinlerinde görmezden gelinen bir boyutu, milletin toplumsal cinsiyetle kurduğu ilişkiyi merkeze taşımıştır. Partha Chatterji, Nira Yuval Davis, Cynthia Enloe, Joane Nagel gibi isimlerin yaptığın öncü çalışmalar, milliyetçiliği yalnızca ideolojik ve siyasal bir pratik olarak değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyetle iç içe geçmiş bir inşa süreci olarak değerlendiren güçlü bir kuramsal açılım sağlamıştır (Chatterjee 1990; Enloe 1995; Nagel 1998). Bu müdahale, milliyetçilik kuramlarının cinsiyet körü soyutlamalarına karşı milliyetçiliğin erkek yurttaşlık idealleri temelinde biçimlendiğini, kadınların ise bu çerçevede ikincil, tamamlayıcı ya da simgesel rollerle tanımlandığını vurgulamıştır (Enloe 1990; Walby 1992; Nagel 1998; Najmabadi 2009). Ayrıca bu araştırmalarda öne çıkan önemli temalardan biri de milliyetçilikle militarizm ilişkisi olmuştur. Enloe'nun (1990) vurguladığı üzere savaş ve militarist ideolojiler, kadınları hem askerî yapıların dışında tutarak hem de onları "ulusu koruyan askerlerin anneleri, eşleri, sevgilileri" olarak yeniden konumlandırarak milliyetçi projelere dâhil eder. Kadınlar bu bağlamda hem düşmana karşı korunması gereken figürler hem de savaş ideolojisinin duygusal meşruiyet kaynağı olarak işlev görür. Bu eleştiri, milliyetçiliğin yalnızca sembolik düzeyde değil, aynı zamanda militarist ve cinsiyetçi bir toplumsal düzeni yeniden üreten bir pratik olduğuna işaret etmektedir.

Nira Yuval-Davis ve Floya Anthias'ın (2009) *Women–Nation–State* derlemesinde sundukları çerçeve, kadınların ulusal ve etnik projelerde üstlendikleri çoklu rolleri sistematik biçimde görünür kılar. Bu yaklaşıma göre kadınlar: (1) ulusun biyolojik yeniden üreticileri olarak topluluğun sürekliliğini sağlar; (2) kültürel taşıyıcılar olarak dilin, geleneklerin ve değerlerin aktarımında merkezi rol oynar; (3) topluluğun sınırlarını temsil eden semboller olarak "biz" ile "öteki" arasındaki ayrımı somutlaştırır; (4) milliyetçi hareketlerde aktif politik özne olarak yer alır; (5) aynı zamanda

milliyetçi ideolojinin erkek yurttaşlık idealinde nesneleştirilen figürler olarak simgesel hedef hâline gelir. Bu sınıflama, kadınların milliyetçi projelerde yalnızca edilgen semboller olarak konumlandırılmadığını; aksine, ulusal tahayyülün hem üreticisi hem de sınırlarını belirleyen kurucu aktörleri olduklarını ortaya koyar (Yuval-Davis ve Anthias 2009, 229-230).

Nagel'e (2009, 84) göre ulus, toplumsal cinsiyet rollerinin "doğal" kabul edildiği, erkek reisliğinde örgütlenen bir aile modeli olarak kurgulanır. Chatterjee'nin (1990) Hindistan örneği üzerinden gösterdiği gibi milliyetçi söylemdeki maddi/manevi ve iç/dış ayrımları da aynı biçimde kadın/erkek ikiliğine oturur. Bu çerçeve, kadınların milliyetçi ideolojide hangi sembolik alanla ilişkilendirildiğini de netleştirir. Ayşe Gül Altınay'ın belirttiği üzere kadınlar "evi, maddi dünyanın etkileriyle kirletilmemiş özel alanı temsil etmektedir" (2000, 18). Milliyetçi anlatıda kadının ev içinde ve bir ailenin parçası olarak tahayyül edilmiş olması onları "ulusun anneleri" olarak merkezî ve simgesel bir yerde konumlandırmalarına neden olur. "Fransa'da devrimi temsil eden kişi, doğum yapan kadın La Patrie'dir. Güney Afrika'daki Afrikaan milliyetçiliğinin sembolleri her zaman annelerdir" (Nagel 2009, 86). Kadınlar milliyetçiliğin kurduğu bu sembolizmde masumiyeti, saflığı ve korunmasızlığı çağrıştırırlar. Bu kabul görmüş kadınlık anlayışı, ulusal sadakatten sapmış ve erkek egemen namus anlayışını tehdit eden "uygunsuz" kadın figürleriyle (fahişe ve lezbiyenlerin) karşıtlık içinde tanımlanır (Nagel 2009, 87). Kadın/vatan metaforunda kutsal bir konuma yerleştirilen anne ve sevgili imgeleri, feminist kuramcılara göre kadınların siyaseten dışlanmasını örtbas eden ideolojik araçlar olarak işlev görür (Saigol 2009, 234).

Günümüzde milliyetçilik çalışmaları, kadın ve özellikle anne figürlerinin yalnızca temsil edilen değil, aynı zamanda politik olarak merkezileştirilen unsurlar haline geldiğini ortaya koymaktadır. Göç, demografik dönüşüm, düşen doğum oranları ve nüfusun yaşlanması gibi politik ve toplumsal meseleler, kadınları ve anneleri milliyetçi söylemlerin ve politikaların stratejik hedefi haline getirmiştir. Özellikle Müslüman ve göçmen kadınların bedenleri, annelik rolleri ve kültürel aidiyetleri üzerinden kurulan söylemler hem Batı'daki hem de Doğu'daki milliyetçi ideolojilerde yeniden düzenlenen toplumsal cinsiyet rejimlerinin taşıyıcıları olarak kadınlara biçilen rollerin güncel biçimlerini yansıtmaktadır. Göçmen anneler yalnızca "ötekiliğin" sembolleri değil aynı zamanda ulusal kimliğin, demografik sınırların ve

kültürel sürekliliğin kriz noktalarında yeniden tanımlanan siyasal özneler haline gelmektedir (Farris 2017).[4]

Milliyetçilikle toplumsal cinsiyet arasındaki çok katmanlı ilişkileri sorunsallaştıran bu tartışma, Türkiye'deki milliyetçi söylemlerde kadın temsillerinin nasıl kurgulandığını anlamak açısından da önemlidir. Türk milliyetçiliğinde kadın imgesinin tarihsel dönüşümünü incelemek, bu ideolojik yapı içinde kadınlara atfedilen rollerin, farklı tarihsel dönemlerde nasıl yeniden tanımlandığını incelemeyi gerektirir.

Türk Milliyetçiliğinin Kadın İmgeleri

Toplumsal cinsiyet ve milliyetçilik literatürü, ulusal projelerin kadınlara atfettiği rollerin çoğu zaman biyolojik, kültürel ve sembolik anlamlar etrafında şekillendiğini göstermektedir. Kadınlar hem ulusal kimliğin taşıyıcıları hem de topluluğun sınırlarını temsil eden figürler olarak milliyetçi söylemlerde merkezi bir konuma yerleştirilir. Bu kuramsal çerçeve, kadınların milliyetçi ideolojilere nasıl eklemlendiğini açıklamak için güçlü bir zemin sunduğu gibi farklı ulusal bağlamlarda üretilen kadınlık imgelerinin benzer biçimde cinsiyetlendirilmiş anlamlarla yüklendiğine de işaret eder. Türk milliyetçiliğinde kadın temsillerini incelemek, bu genel tespitlerin Türkiye bağlamında nasıl karşılık bulduğunu ve milliyetçi tahayyül içinde kadın figürünün hangi sembolik rollerle örüldüğünü ortaya koymak açısından önem taşımaktadır.

Kadın sorununun 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bir "medeniyet meselesi" olarak ele alınması, milliyetçi düşüncede kadın figürünü hem "karanlık geçmiş"i hem de modernleşme ideallerini temsil eden ikili bir simgeye dönüştürmüştür (Bora 2023, 111). Bu temsillerin nasıl kurulduğu ise büyük ölçüde edebi metinler, popüler kültür ve siyasi söylemler aracılığıyla izlenebilmektedir.

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan dönemde Türk romanında, Batılılaşmış ve en değerli varlığı olan iffetini kaybetmiş kadın imgesi, özellikle

•••

4 Sarah R. Farris'in *Femonationalism: The Political Uses of Women's Rights and the Muslim Question* (2017) adlı kitabında önerdiği *femonationalism* kavramı son yıllarda milliyetçilik ve kadın/anne konularının kesişiminde yapılan teorik tartışmalarda ön plana çıkmaktadır. *Femonationalism*, Batı ülkelerinde sağ popülist aktörlerin kadın hakları söylemini göçmen ve Müslüman kadınları hedef alan ırkçı politikalarla araçsallaştırmasına, toplumsal cinsiyetin milliyetçi ideolojiler içindeki güncel işlevlerine ve görünümlerine işaret etmektedir.

"tango kadın" tipinde somutlaşmıştır. Milliyetçi ve ahlakçı akımların etkisiyle bu figürler yalnızca bireysel ahlaksızlık değil, aynı zamanda toplumsal düzeni tehdit eden, millî değerlerden sapmış yabancı ve hain unsurlar olarak kodlanmıştır (Kandiyoti 2019, 161). Fatmagül Berktay'ın da işaret ettiği üzere bu "meşum kadın" tipi, yalnızca iffetsizliğiyle değil aynı zamanda dini, milleti ve ailesiyle bağlarını koparmış olması nedeniyle de dönemin edebi metinlerinde adeta bir "günah keçisi"ne dönüştürülür. Peyami Safa'nın *Sözde Kızlar* romanındaki "tango" figürü bu türün tipik bir örneğidir; kadın burada hem geleneksel düzenin hem de ulusal bütünlüğün bozulmasının baş sorumlusu olarak sunulur (Berktay 2010, 160-162). Bu tehditkâr figüre karşılık, fedakâr eş ve anne olarak resmedilen, aile bağlarına sıkı sıkıya bağlı "iyi kadın" ideali yüceltilmiştir. Doğanın yasalarına aykırı davranmayan, annelik ve eşlik kimliğini sorgulamayan bu kadın, milliyetçi tahayyül içinde makbul kadınlık normunu temsil eder (Berktay 2007, 282-283). Bu ikilik, sadece bireysel kadın kimliklerini değil, aynı zamanda milliyetçi tahayyülün ahlaki sınırlarını da biçimlendirir. Böylece kadın bedeni hem modernleşmenin krizine hem de toplumsal huzursuzluğa dair kaygıların yansıtıldığı bir sembol alanı hâline gelir.

Cumhuriyet'in kuruluşu ile yeni devleti ve yeni ulusu kuran milliyetçi kadronun zihninde kadının rolü yeniden tasarlanmak üzere ele alınmıştır. Kemalist aydınların hayalindeki "yeni kadın" da ailevi, fedakâr ve millî vazifelerini benimseyen bir varlık olarak tanımlanmıştır. Toplumsal alanda vazifelerle donatılmış (Berktay 2007, 284) ancak yine de aile içindeki doğal sorumluluklarıyla tanımlanmış bir kadın idealize edilmiştir. Dolayısıyla kadının alaturka olmadan ancak aynı zamanda iffetinden de bir şey kaybetmeden kamusal alanda yer alabileceği bir model önerilmiştir. Tam da bu yüzden "Cumhuriyetin asil kızları, tüm görev ve sorumlulukları arasında (…) 'siyah döpiyesleri' içinde aseksüel öğretmenlere dönüşmüşlerdir" (Kadıoğlu 1998, 97). Kemalist proje yeni kadını, milletin öğretmenleri olarak modern Türkiye'nin simgeleri olarak betimledi. Bu kadın öğretmenler öte yandan iffetli anneler ve yuvanın melekleri olmaya devam ettiler (Ağduk 2009, 306). Bu figürler, yalnızca modern bireyler yetiştiren öğretmenler değil, aynı zamanda milliyetçi tahayyülün öngördüğü sembolik annelik rolünü de üstlenmişlerdi.

Kandiyoti (2019), Tanzimat'tan Cumhuriyet'e devreden iyi-kötü kadın ikiliğinin Cumhuriyet'le yeniden biçimlendiğini ve edebiyatta iyi kadın imgesine "kurtulmuş ama iffetli vatansever kadın" figürünün eklendiğini

belirtir. Ona göre bu figürün en gelişmiş örnekleri Halide Edip Adıvar'ın romanlarında görülür. Adıvar, Cumhuriyet'in ideal kadın yurttaşını hem iffetli hem de siyasal ve toplumsal açıdan etkin bir özne olarak kurgular. Bu idealin somut örneği olarak *Yeni Turan* (1982) romanındaki Kaya karakterini gösterir.

> Yeni Turan kadını, ahlaki ve toplumsal dönüşüm içindeki bir insan, kadınların et durumundan, bir makinadan, erkeklerin temizlikçisi ve ağır işçisinden, çocukların ve tüm milletin annesine ve hepsinin öğretmenine dönüşümünü gerçekleştiren biri olarak temsil edilir. Kaya hareketli ve etkindir, mücadele içinde erkek yoldaşlarıyla omuz omuzadır. Ama iffetine diyecek yoktur (Kandiyoti 2019, 159).

Cumhuriyet'in "yeni kadın" ideali yalnızca iffetiyle değil aynı zamanda cinsiyetini silikleştirmesiyle tanımlanır. Kemalist reformlar kadının peçesini kaldırmış, onu kamusal alana taşımıştır. Ancak bu görünürlük, başka bir tür örtünme ile dengelenmiştir. Kadına bu kez de açılmayı telafi edecek biçimde simgesel bir cinsiyetsizlik peçesi takılmıştır (Kandiyoti 2019, 161).

Halide Edip'in Kaya karakterinden yaklaşık on yıl önce kaleme alınan *Çalıkuşu*, modern kadın arketipinin erken örneklerinden biri olarak değerlendirilir; o da Kaya gibi öğretmendir. Aksu Bora'ya göre "fiziksel olarak çekici, eğitimli ve iffetlidir ancak simgesel olarak cinsiyetsiz değildir. Yoldan çıkmasına, daha doğrusu yola çıkmasına sebep olan şey bir aşk hüsranıdır ama aşka değil, vazifeye doğru ilerler. Yoksul Anadolu çocuklarına öğretmen olur" (2024, 302). Bu bağlamda Cumhuriyet'in modernleşmeci milliyetçi kadroları, alafranga kadın–iyi kadın ikiliğini aşan hem modern hem de millî değerlere hitap eden öğretmen kadın imgesini yaratmıştır. Cumhuriyet'in bu dönemde kurduğu ideal kadın figürü, milliyetçi tahayyül içinde hem kamusal sorumluluğun hem de ahlaki saflığın temsilcisidir.

1950'li yıllar, erken Cumhuriyet'in kadınlara atfettiği modern yurttaşlık ve kamusal görünürlük idealinin farklı bir bağlama oturduğu bir dönemdir. 1950 ile 1960 yılları arasında aktif siyasette yer alan kadınların sayısını giderek azalmış, kadınların kamusal katılımı daha çok yerel yönetimler, sivil toplum ve sosyal yardım faaliyetleri üzerinden şekillenmiştir (Demircioğlu 2021, 1937). 1960'ların ortalarından itibaren ise Türkiye'de ideolojik kutuplaşmaların belirginleşmesi, milliyetçi hareketin örgütlü bir siyasal aktör olarak yeniden sahneye çıkmasının zeminini hazırlamıştır.

1969 yılında kurulan MHP, 1970'ler boyunca anti-komünizmi merkeze alan bir çizgi benimsemiş ve Müslümanlığı Türk kimliğinin ayrılmaz bir

parçası olarak tanımlayan "Biz Tanrı Dağı kadar Türk, Hira Dağı kadar Müslümanız" şiarını öne çıkarmıştır. 12 Eylül 1980 darbesi sonrası devletin izlediği Türk-İslam sentezi politikası ise ülkücü, milliyetçi camia için de bir politik formül haline gelmiştir. MHP 90'lı yıllarda İslamcılığa karşı dindarlaik bir tutum benimsemiş ve parti içinde Türkçülük yeniden canlanmıştır (Bora ve Can 2007). 1990'lı yıllarda MHP söyleminde Türkçülüğün yeniden yükselişe geçmesiyle birlikte ülkücü hareket içinde yer alan ya da bu siyasete ilgi duyan kadınların kendilerini İslami değil, İslam öncesi Türk tarihine dayanan anlatılar aracılığıyla konumlandırdıkları bir eğilim ortaya çıkmıştır. Bu dönemde kadın ülkücüler sıklıkla, Türklere Ergenekon'dan çıkış yolunu gösteren dişi kurda atfen "Asena" olarak adlandırılmıştır (Bora ve Can 2007, 161). Bu figür üzerinden inşa edilen anlatılar, İslam öncesi Türk toplumlarında kadınların daha eşit ve kamusal alanda daha etkin olduğu fikrini öne çıkarır. Güler Özdemir'in, "Ülkücü Kadınlar ve Kadın Kimliğinin İnşası: 'Asenalar'" adlı makalesinde belirttiği üzere "MHP, modern İslamcılığın kadına verdiği ikinci sınıf konumu by-pass edip Oğuz, Uygur kadınına atfen dişi üyelerine 'Genç Asenalar' adını veriyor ve halkayı Atatürk'e bağlıyor"du (2020, 121). Bu geleneklere göre kadının da erkekle eşit bir toplumsal konumu olduğu düşünülür. "Kadın at biner, ok atar, erkekle yarışır ve kahramanlık gösterir" (2020, 125).

Tüm bu yıllarda kadınların, MHP içindeki siyasal faaliyette "yardımcı hizmetlerde" ya da seçmen olarak yer alabildikleri görünmektedir (Bora ve Can 2007, 307). Asenalık anlatı düzeyinde daha aktif ve katılımcı bir kadınlık kimliğini temsil ediyor gibi görünse de bu figürün söyleminde de kadın, çoğunlukla dava ve iktidar yolunda bir destek unsuru olarak ele alınır. Bu kadınlık temsili içinde Türk kadınının ailesi ve çocuklarıyla ilgili asli sorumlulukları tekrar vurgulanır. Böylece Asena söylemi görünürde daha güçlü bir kadınlık modeli sunsa da gerçekte geleneksel rollerin yeniden tanzim edildiği bir çerçeve sunar (Bora ve Can 2007, 313). Ancak bu örneğin ardından, benzer biçimde kamusal ve kültürel alanda yaygınlık kazanmış başka bir ideal milliyetçi kadın figürü ortaya çıkmamıştır. Türkiye'de yükseldiği belirtilen yeni milliyetçilik; kentli, seküler ve göçmen karşıtı tonları güçlü bir yönelim olarak tarif edilmektedir. Bu yeni formun nasıl bir ideal kadın imgesi kuracağı şimdilik net değildir. Bu nedenle Asena figürü, milliyetçi kadın temsilinin hâlâ en güçlü örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Anlatının Analizi: Aile Anlatısı ve Ulusun Annesi İmgesinin Kurulumu

"Ben kadın olarak Türkiye'de yola çıkıp da siyaseten
sağ kalan tek kadın politikacıyım"
Meral Akşener,
26 Mart 2019
(*Anadolu Ajansı* 2024)

Bu araştırma, Meral Akşener'in 2016 yılında MHP'den ihraç edilmesiyle başlayan ve 2024'te kurucusu olduğu İYİ Partinin genel başkanlığından çekilmesiyle sonlanan politik dönemini odağına almaktadır. Her ne kadar Akşener'in siyasetteki varlığı 1990'lı yıllara uzansa da bu çalışmanın ele aldığı dönem onun bir lider olarak kendi hikâyesini kurduğu ve yeni bir politik persona inşa ettiği süreci kapsamaktadır. Yeni bir partinin kuruluşuna öncülük etmesi, Akşener'in muhalefet siyasetinde etkisini artırdığı ve siyasal iletişim stratejileriyle liderlik konumunu yeniden tanımladığı bir döneme işaret etmektedir. Politik konuşmalarında, röportajlarında ve medya temsillerinde Akşener, yalnızca etkili bir siyasetçi değil, aynı zamanda Türkiye'nin geleceğinde belirleyici rol oynayabilecek kararlı bir figür olarak sunulmuştur. Uluslararası basında hakkında yapılan haberlerde Türkiye'nin Demir Leydi'si olarak tanıtılmıştır (Malsin 2017).

Bu araştırmanın temel sorusu, milliyetçi ideolojinin kadına atfettiği makbul kadınlık imgelerinin Akşener'in politik personasında nasıl temsil edildiği ve bu temsiller çerçevesinde kurulan anlatının Akşener'in kadın liderliğini meşrulaştırmak üzere nasıl işlevselleştirildiğidir. Analiz, politik personanın iki temel anlatısal strateji üzerinden kurulduğunu göstermektedir: Bunlardan ilki, biyografik anlatının aile teması etrafında kurulma biçimi; ikincisi ise milliyetçi kadınlık temsillerinin iki sembolik figür üzerinden düzenlenişidir. İzleyen alt başlıklarda bu iki eksen, Akşener'in kendi ürettiği ve onun hakkında üretilen biyografik anlatılar aracılığıyla çözümlenecektir.

Milliyetçi Muhafazakâr Bir Ailenin Kızı

Meral Akşener, 1956 yılında İzmit'te, Selanik göçmeni bir ailenin dört çocuğunun en küçüğü olarak dünyaya gelmiştir.[5] Kendi biyografik

•••

5 Vedat Erbaş'ın kaleme aldığı ve doktora tez çalışmasına dayanan *Türk Siyasetinde Meral Akşener* (2018) adlı biyografik metinde aile bahsi kapsamlı biçimde ele alınmaktadır. Erbaş'ın çalışması, arşiv araştırması ve medya taraması dışında, Akşener ve yakın çevresinden 24 kişi

anlatısında yalnızca çekirdek ailesi değil, baba ve anne tarafına uzanan geniş ailesi de önemli bir yer tutar. Ailesini "eğitimli", "sözü dinlenir", "kadılık yapmış", "devlet işlerinde danışılan" figürler olarak tanımlar. Bu anlatı, yalnızca geçmişe dönük bir aidiyet kurmakla kalmaz; aynı zamanda onun siyasi yeterliliğini ve yönetsel becerilerini tarihsel ve kültürel bir sürekliliğe yerleştirir. Nitekim Akşener, ailedeki ilk siyasi figür ya da ilk içişleri bakanı değildir; dedesinin amcazadesi Hasan Tahsin Argun'un kısa süreliğine İttihat ve Terakki hükümetinde İçişleri Bakanlığı yaptığı bilgisi, bu anlatının bir parçası olarak öne çıkar (Erbaş 2018). Böylece siyasetin içinde yer alan, milliyetçi, eğitimli ve devletle iç içe geçmiş bir aile geleneğinin mirasçısı olarak konumlanır.

Akşener'in aile anlatısında anne ve baba tarafı, ideolojik olarak farklı ama birbirini tamamlayan siyasi kimliklerle temsil edilir. Kendisini "1960 ihtilalinden sonra babası Türkeşçi olmuş, ağabeyi 1980 ihtilaline kadar Kocaeli MHP İl Başkanı olan, babasının ailesi İnönücü, anasının ailesi Demokrat Partili olan bir ailenin kızıyım" diyerek tanımlar (*Independent Türkçe* 13 Ağustos 2020). Baba tarafı İttihat ve Terakki çizgisine ve Cumhuriyet'in modernleşmeci fikriyatına yakın konumlandırılırken anne tarafı ise yüksek dini bilgisiyle tanınan, muhafazakâr bireylerden oluşan bir gelenekle ilişkilendirilir. Bu aile anlatısı, Akşener'in hem muhafazakâr-milliyetçi hem de seküler Kemalist seçmen gruplarına hitap edebilmesini sağlayan çift yönlü bir meşruiyet zemini üretir. Türkiye siyasetinde sıklıkla karşıt kutuplar şeklinde konumlanan bu iki ideolojik gelenek, Akşener'in biyografik anlatısında doğallaştırılmış bir sentez olarak sunulur. Bu sayede Akşener, her iki gelenekte de kök salmış; onları kendi kişiliğinde birleştirmiş ve uzlaştırmış bir figür olarak temsil edilme imkânı bulur.

Meral Akşener'in milliyetçiliği, ailesinin tarihsel deneyiminden beslenen bir gelenek olarak sunulmaktadır. Osmanlı'nın Balkanlar'daki toprak kayıpları sonrası yaşanan göç, ailenin Türk milliyetçisi kimliğini meşrulaştıran temel tarihsel kırılma olarak anlatılır. Göçmenlik, şehitlik ve vatan kaygısıyla örülü bu aile hikâyesi, Akşener'in milliyetçi kimliğini erken yaşlardan itibaren şekillendirmiştir. Ailenin göç hikayesi aynı zamanda zorluklarla mücadele etmiş güçlü bir kadın imgesi kurmasında da işlevsel olmaktadır: "Ben Rumeli göçmeni bir ailenin kızıyım. Bizde kadınlar mücadelecidir çok. Sadece benim ailem üç kere göç etmiş" (*196Sekiz* 2021).

ile yaptığı görüşmeyi de içeren oldukça geniş bir biyografik bilgi sunmaktadır.

Cumhuriyet'in modernleşme projesi içerisinde kadınlar, "kurtarılması gereken kurbanlar, cezalandırılması gereken fettan kadınlar ve gurur duyulacak kız evlatlar" olarak konumlandırılmıştır (Durakbaşa 1998, 46). Bu tespitteki kız çocuğu, "Cumhuriyet Kızı" ifadesi anılır ve modernleşme idealiyle yetiştirilmiş, kamusal alana babalarının desteğiyle katılan ilk kuşak kadınları tanımlar.[6] "Cumhuriyet kızı denen modern kadın, Kemalist erkeklerin mükemmeliyetçi eğitiminden geçmiş babaların kızlarıdır" (Bora 2010, 11). Durakbaşa'nın (1998, 47) belirttiği gibi, bu genç kadınlar eğitim görme, meslek edinme ve çalışma hayatına katılma gibi haklara çoğu zaman babalarının onayı ve desteği sayesinde ulaşabilmişlerdir. Akşener de diğer Cumhuriyet kızları gibi, kendini babasının eğitimini ve siyasi ufkunu şekillendirdiği bir figür olarak tanıtır. Bu kişisel anlatıda annesine çok kısıtlı yer vermektedir. Tütün tarlasında geçen çocukluk anılarını, babasının sesinden dinlediği kitaplarla anlatır; yaz tatillerini ise babasının önerdiği kitapları okuyarak geçirdiğini belirtir (Erbaş 2018, 90). Ancak onun hikâyesinde baba figüründen daha etkili olan kişi, ağabeyi Nihat Gürer'dir. Bu da Akşener'in liderlik hikâyesinde "baba"nın sembolik etkisini, "ağabey"in siyasi rehberliğiyle birlikte düşünmeyi gerektirir.

Tokdoğan Kartal, milliyetçi kadınların politik kimliklerini genellikle aile içinde baba figürü üzerinden edinerek hem aile içinde hem de kamusal alanda meşruiyet kazandıklarına işaret eder (2020, 336). Ancak Meral Akşener'in siyasi kimliğinin oluşumunda babasından daha çok ağabeyi Nihat Gürer'in etkisi belirleyicidir. Nihat Gürer, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinde siyasete girmiş, sonrasında MHP'de siyaset yapmaya devam etmiş, MHP'de ilçe başkanlığı, Kocaeli İl Başkanlığı gibi görevlerde bulunmuş, sendikal faaliyetler yürütmüş, Kocaeli Aydınlar Ocağı derneğini kurmuş, ülkücü bir siyasi figürdür.

> Eğer bugün Meral Akşener, "Meral Akşener" olmuşsa… Eğer bugün Meral Akşener, ülkemiz için "umut ışığı" noktasına ulaşmışsa… Kuşkusuz, Nihat Gürer'in, "Meral Akşener'in siyasi ve fikri altyapısının oluşmasında" payı büyük. Nihat Gürer, Meral Akşener'in hem ağabeyi hem de "siyaset hocası" idi. Meral Hanım; siyasette mücadeleyi, kavgayı, başarıya ulaşmanın yöntemlerini ağabeyinden öğrendi, bugün üstüne koya koya yoluna devam ediyor (Ünal 2022).

Sabahattin Önkibar'ın (2017) aktardığı üzere ailenin öncü siyasi figürü abisi Nihat Gürer'dir. Gürer'in Alparslan Türkeş'le yakın ilişkisi, Akşener'in

•••

6 Ayrıntılı bilgi için bkz. Durakbaşa 1998; Bora 2010.

genç yaşta Türkeş'i aile ortamında tanımasını mümkün kılmıştır. Önkibar, Türkeş'in sık sık aileyi ziyaret ettiği; Akşener'in bu ziyaretlerde yemek ve kahve ikramlarıyla ilgilenirken aynı zamanda yapılan sohbetleri dikkatle takip eden bir dinleyici olarak yer aldığı belirtilir (2017, 19). Akşener'in biyografik anlatısında babanın değil ağabeyin yönlendirici figür olarak öne çıkması ilk bakışta patriyarkal düzende bir sapma gibi görünse de aile içindeki erkek figürle kurulan ideolojik uyum açısından sonucu değiştirmez. Nitekim siyasete atılma sürecinde "Bu gibi bir teklife ağabeyimle konuşmadan cevap veremem, zira o benim pusulam gibidir" demesi (akt. Önkibar 2017, 12), aile içindeki erkek figürle kurulan bu sembolik sözleşmeyi görünür kılar. Ancak burada dikkat çekici olan, bu ilişkinin otoriter bir baba figürüne değil, daha yatay bir ağabey–kız kardeş dinamiğine dayanmasıdır. Akşener'in kendi anlatılarında ima edilen bu "kardeşlik", İslamiyet öncesi Türk töresine yapılan göndermelerle meşrulaştırılır: kız ve erkek çocuklarının eşit yetiştirildiği, birlikte ata binip savaşmayı öğrendiği bir kültürel tahayyül. Bu çerçeve, Akşener'in liderlik kimliğinde "itaat eden kız çocuğu" imgesinden çok, erkek figürüyle rekabet etmeyen ama onunla yol alan bir kadın figürünü kurmasına olanak tanır.

Meral Akşener, politik imgesini geniş aile anlatısı çerçevesinde kurarken ve ayrıntılandırırken kendi çekirdek ailesini bu bağlamdan çıkarmıştır. Tüm politik kariyeri boyunca, İYİ Parti dönemine kadar eşi, evliliği, çocuğu, torunları vb. konulara ilişkin kamuoyuna açık bir tarzın benimsenmediğini söylemek mümkündür. Eril bir alanda ciddiye alınmak isteyen diğer kadınlar gibi Akşener'in anlatısında da özel alan dışarıda tutulmuş, kamusal bir görünürlük sağlanmaya çalışılmıştır. 2017 yılında İYİ Parti'nin kuruluş süreciyle birlikte Akşener hakkında yapılan haberlerin ve biyografik çalışmalarının artması ve çeşitli medya mecralarına verdiği röportajlar, bu tür kişisel bilgilerin dolaşımını belirgin biçimde arttırmıştır. Meral Akşener, bu kamusal görünüm dışında nasıl biri olduğuna, nasıl bir anne, kadın, eş, arkadaş olduğuna dair sorularla karşılaşmış ve özel alanına ilişkin bazı anılar, olaylar ve ayrıntıları paylaşmıştır. Akşener'in çekirdek ailesine ilişkin anlatı bu röportajlarda verdiği yanıtlarla şekillenmiştir.

Geçmişinde Maocu bir solcu olan eşi Tuncer Akşener'le flört ve evlilik süreçlerini çeşitli sosyal medya röportajlarında anlatmıştır. Akşener, bu ilişkiyi "tutkulu bir aşk hikayesi" olarak aktarmıştır. 1980'lerde geçen, "biri solcu diğeri ülkücü iki gencin imkânsız aşkı" anlatısı, onun kadınlık imgesine duygusal ve karizmatik bir boyut ekler (*Onun Hikayesi* 2023).

"Benim eşim eski bir solcudur. (…) Maocu bir neferi ülkücü edip evlendim. Ben İl Başkanı'nın kız kardeşiyim. Dönmeden olur mu? Bütün solcu kitapları okudum, ikna edebilmek için" diyerek bu hikâyeyi hem mizahi hem de iddialı bir dille anlatır (*196Sekiz* 2021). Gençliğinde âşık olmuş, âşık olunmuş, aradaki engelleri aşmış ve mutlu bir evlilik yapmış, tutkulu bir kadın portresi çizmiştir. Röportajlarda, "bir solcuyu ülkücü yapan" iradesini tekrarladığı dönemde dolaşıma giren bir gençlik fotoğrafı, onun kadınlığına, güzelliğine ve gençliğine ilişkin imgesel çerçevenin de şekillenmesinde etkili olmuştur.

Akşener'in kurduğu aile anlatısı, sadece bir yaşam öyküsü değil aynı zamanda politik sahada kendisine meşruiyet sağlayan koruyucu bir kalkan işlevi gören bir anlatısal stratejidir. Milliyetçi, muhafazakâr ve siyasi figürler barındıran bir ailenin idealist, güçlü kızı olarak kurduğu bu anlatı, eril siyaset alanında var olabilmenin ve kabul görebilmenin önemli unsurlarını bir araya getirir. Akşener, kadınlığını kimliğinin merkezine yerleştirirken birinin kızı, kardeşi, eşi, annesi ya da babaannesi olma hallerini aile anlatısı içinde tanzim eder. Kendisini güçlü dedelerin torunu, milliyetçi figürlerin kardeşi olarak konumlandırırken kadınlık rollerinin tamamını bu anlatıya dâhil eder. Bu çerçevede aile hikâyesi, Akşener'in kamusal personasını hem kadın olarak meşrulaştıran hem de milliyetçi ideolojiyle uyumlu hale getiren bir işlev üstlenir. Kökleri bu aile anlatısında kurulan kadınlık kimliği, ilerleyen aşamalarda sembolik annelik figürleriyle, Asena ve Cumhuriyet öğretmeni, bütünleşerek onu "ulusun annesi" olarak temsil edebilen çok boyutlu bir politik imgenin taşıyıcısına dönüştürür.

Ulusun Annesi Olarak Kadın Lider

> "(Gençler) İşten eve gelmesi istenmeyen,
> bıktırmış bir babanın yerine şefkatli bir
> annenin gelmesini isterler diye düşünüyorum"
> (*Mevzular Erken Seçim Özel* 2018)

Meral Akşener, politik kimliğini, kadın/anne, öğretmen ve politikacı olarak üç temel rol üzerinden tanımlamaktadır.[7] Ancak kadın liderlerin siyasi alanda maruz kaldıkları çifte bağı aşmalarının en etkili yollarından biri "ulusun

•••

7 Hakkı Duran, Meral Akşener üzerine yazdığı raporda kişisel web sitesine referansla, kendini anne, sonra öğretmen ve en son politikacı olarak tanımladığını söylemektedir (2017, 22). Ancak bu araştırmanın yazıldığı tarihlerde Akşener'in kişisel web sitesi kullanım dışı idi.

annesi" rolünü benimsemektir (Campus 2013, 63).[8] Akşener bu çifte bağı, politik kimliğini sadece annelik imgesine sıkıştırmadan, ancak ulusun annesi imgesini de personasının önemli parçası yaparak aşmayı hedeflemiştir. Her ne kadar kendi annelik deneyimini kişisel bir alanda sınırlı tutsa da politik alanda erkek rakipleri arasından sıyrılmanın, kabul edilebilir bir kadınlık kimliği kurmanın en işlevsel yolu olarak sembolik bir "ulusun annesi" imgesinin ön planda olduğu bir politik retorik benimsemiştir.

Akşener, politik söyleminde anneliğin kutsallaştırılmış toplumsal anlamını merkezî bir retorik unsur olarak kullanmaktadır. Annelik teması çerçevesinde konuştuğunda sıklıkla referans verdiği "şehit anneleri" örneği, anneliğin fedakârlık, emek, vazife gibi kavramlar aracılığıyla tanımlanmasını mümkün kılmaktadır. Akşener, içişleri bakanı olduğu yıllarda Başbakan Tansu Çiller'in kurduğu ve başkanlığını yürüttüğü Zübeyde Hanım Şehit Anaları Vakfı'nın başkan yardımcılığını ve başkanlığını yapmıştır. 2022 yılında Anneler Günü'nde yaptığı konuşmada şunları söyler:

> Bugün anneler günü. Evlatlarını şehit vermiş annelerin günü. Vatanı savunmak için gazi olmuş çocukların annelerinin günü. Anne emektir. Anne vazifedir. Anne fedakarlıktır. Ben anayım, babaanneyim. Bütün gençlere Allah anne olmayı nasip etsin. Anne yemez yedirir, giymez giydirir. Uzun yıllardır şehit anneleri ile hemhal olmuş biriyim (*Anka Haber Ajansı* 2022).

> Anne emektir, vazifedir, fedakarlıktır. Ben anneyim, babaanneyim. Allah bütün gençlere anne olmayı nasip etsin. (*Haberton* 2022).

Anneliğin yüceltildiği, kutsandığı bu bağlam, milliyetçi düşüncenin tanımladığı kadınlık/annelik çerçevesiyle uyum göstermektedir. Bahadır Türk'ün belirttiği üzere, "kadın popülist liderler popülist stratejilerini annelik retoriği üzerinden güçlendirirken, paradoksal bir şekilde […] ataerkil bakış açısını da pekiştirmektedir. Bu anlamda, kadın popülist liderler tarafından kullanılan annelik retoriği, eril siyasi dili benimseme eğilimlerinin tersi değildir. Aksine, bu eğilimi tamamlayan bir araçtır" (Türk 2024, 211).

8 Ulusun annesi imgesinin en ünlü örneklerinden biri hiç çocuk sahibi olmamış olan Eva Peron'dur. Eva Peron, resmi bazı görevleri yerine getirmiş olmakla birlikte hiçbir zaman resmi olarak "siyasetçi" olmamıştır. Ancak *first lady* konumu ve siyasette yükselme hırsı onu Arjantin'in en önemli politik figürlerinden biri haline getirmiştir (Prutsch 2024). Bu örnekte Eva Peron'un çocuksuz bir kadın olması, onun tüm şefkatini ve ilgisini Arjantin'in yoksullarına vakfeden, yarı mistik bir karakter olarak kavranmasına ve ulusun annesi imgesini sembolize eden dünyaca ünlü bir figür olmasına neden olmuştur.

Akşener'in politik personasında annelik, bireysel bir deneyimden çok toplumsal anlamlarla yüklü sembolik bir pozisyona karşılık gelmektedir. Bu sembolik annelik hem toplumsal olarak kabul gören bir kadınlık imgesini temsil eder hem de siyasal meşruiyet sağlayan işlevsel bir retorik araca dönüşür. Akşener'in ulusun annesi personası ise toplumsal hafızada güçlü çağrışımları olan iki sembolik kadın figürüyle Asena ve Cumhuriyet öğretmenini iç içe geçirerek inşa edilir.

Ulusun Sembolik Annesi Olarak Asena

Asena, Türk ulusunun kökenine dair mitolojik anlatıda merkezi bir semboldür. Genellikle dişi kurt formunda tasvir edilen Asena, Göktürklerin köken efsanesinde belirginleşir: Savaş sonrası sağ kalan, sakat bırakılmış tek bir çocuğu kurtarır, onu mağarasına götürüp emzirerek hayatta kalmasını sağlar. Bu çocuk, Asena ile birleşerek Türk soyunun yeniden yeşermesini ve on dört oğul aracılığıyla çoğalmasını temin eder (Ögel 1971, 121; Roux 1984, 97). Asena figürü, bu bağlamda, milletin zor zamanlarda dahi yeniden doğuşunu, dayanıklılığını ve kutsal soy devamlılığını temsil eder. Ülkü Ocaklarının ana sembolü olan Bozkurt (erkek kurt) ile dişi kurt Asena da aynı mitolojinin tamamlayıcı bir parçası olarak temsil edilmiştir ve milliyetçi anlatı içinde 1990'lı yıllar itibariyle sık anılmaya başlanmıştır (Bora ve Can 2004, 161).

Asena, Akşener'in politik alanda kendisiyle özdeşleşen bir addır. Kökenine ilişkin farklı anlatılar bulunsa da -kimi kaynaklar gençlik yıllarında Ülkü Ocakları çevresinde ortaya çıktığını, kimileri ise bakanlık döneminde Özel Harekât mensupları tarafından benimsendiğini aktarır (*BBC* 2018)- bu çeşitlilik, adın taşıdığı sembolik anlamı değiştirmez. "Asena", Akşener'in ülkücü hareketle kurduğu tarihsel bağlarla kamuoyu önünde benimsediği mücadeleci ve koruyucu liderlik tarzını bir araya getiren güçlü bir siyasal imgeye dönüşmüştür. Asena figürü; korkusuz, cesur ve gerektiğinde saldırgan olabilen bir kadınlık hâlinin meşru bir siyasal temsil biçimi olarak sunulmasına imkân tanır. Campus'un belirttiği üzere, "ulusa liderlik etmek için yeterli sertliği ve insanların sorunlarını anlamak için yeterli ilgiyi birleştirmek gereklidir" (2013, 69). Bu çerçevede, Meral Akşener'in kriz ve çatışma anlarında sergilediği sert tutumlar, liderlik kapasitesinin bu ikili niteliğini yansıtan örnekler sunar. 2016 yılında, MHP içinde olağanüstü kongre sürecine ilişkin yaşanan parti içi çatışmalar sırasında, Akşener'in parti yönetimi tarafından dışlanan muhalif kanadın öncüsü olarak öne çıkması, bu tür bir temsilin siyasal sahnede görünür hâle geldiği anlardandır. 15 Mayıs 2016'da yapılması planlanan MHP Olağanüstü Kongresinin yargı süreciyle

engellendiği dönemde, toplantının yapılacağı salonun çevresinde polis barikatları oluşturulmuş, Akşener'in bu barikatlara müdahalesi ve güvenlik güçleriyle karşı karşıya gelişi medya tarafından geniş biçimde aktarılmıştır. Söz konusu olay sırasında, Akşener'in eşine "Sana ne oluyor?" şeklinde tepki göstermesi ve oğluna "Al şu babanı!" diye seslenmesi, çeşitli medya organlarında "Akşener kocasını azarladı" başlığıyla haberleştirilmiştir (*Kocaeli Pusula* 2016). Bu tür temsiller, sembolik annelik imgesinin yalnızca şefkatli ve kapsayıcı değil, aynı zamanda otoriter ve denetleyici bir figür olarak da işlenebileceğini göstermektedir (Campus 2013, 63).

Türkçü-milliyetçi anlatılarda "fedakâr annelik", ulusun bekası için mücadele eden "yiğit ve korkusuz kadınlık"la birlikte sunulur; böylece kadın figürü hem koruyucu hem de çatışmacı bir rol içinde konumlanır (Çelik ve Kancı Doğan 2020, 403-406). Bu ikili temsil, Asena'nın mitolojik anlatıdaki savaşçı anne-kurt modelini çağrıştırır ve Akşener'in siyasal imgesinde bu arketipin nasıl yeniden üretildiğini anlamayı kolaylaştırır. Ulusun annesi modeli, böylece, daha yumuşak bir güce gönderme yapıyor olsa da siyasal iletişimde baskınlık ve müdahale kapasitesiyle de bütünleşebilen bir kadınlık figürü üretmektedir. Liderlik iddiasında bulunan bir milliyetçi kadının, erkek milliyetçi aktörler tarafından baskı altına alındığı ve engellendiği bir hikâyenin, korkusuz ve mert kahramanı olarak şekillendiği anlar da bu çatışmalı süreçlerde görünür hâle gelmektedir.

Akşener'in "Asena" kimliğini pekiştiren bir diğer örnek, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin 4 Ekim 2018 tarihli sosyal medya paylaşımının ardından yaşananlara dayanmaktadır. Bahçeli'nin, "Bu hanımefendiye son ihtarım…" (2018) ifadeleriyle doğrudan Akşener'i hedef alan açıklaması sonrasında, bir grup Ülkücü protestocunun Akşener'in konutunun önünde toplanarak eylem gerçekleştirmesi, siyasal alandaki gerilimi kişisel bir düzleme taşımıştır. Bu protesto sırasında sarf ettiği "Erkekseniz gelin vurun! Yazıklar olsun" ifadesi ile sosyal medya paylaşımında yer alan "Başka anaların çocukları üzerinden yiğitlik olmaz. Yüreğin yetiyorsa kendin gel, bekleriz" cümlesi, Akşener'in tehditkâr bir politik atmosferde geri adım atmayan ve çatışmadan çekinmeyen bir liderlik tarzını yansıtmaktadır. Aynı zamanda "başka anaların çocukları" ifadesi, yalnızca sertlik ve meydan okuma çerçevesinde değil kadınlık ve annelik temsillerini içerecek biçimde söylenmiştir. Bu ikili performans, milliyetçi söylemlerde sıklıkla Asena figürüyle özdeşleştirilen koruyucu, saldırgan annelik arketipiyle uyumludur.

Kadın politik liderlere ilişkin değerlendirmelerde, genellikle kadınsı kimliğini öne çıkaranlarla maskülen ya da cinsiyetsiz bir profil çizen örnekler

arasında bir ayrım yapılmaktadır (Türk 2024; İbiş 2023). Bir yanda kadınlığı politik kimliğinin parçası olarak sahiplenen ve bu kimliği dengelemeye çalışan aktörler; diğer yanda ise hal, tavır, söylem biçimi ve fiziksel imaj gibi unsurlar üzerinden cinsiyetsizlik ya da erkeksilik sergileyen figürler yer almaktadır. Akşener, bu çerçevede, kadınlığını siyasal imajının bir bileşeni olarak benimseyen ancak aynı zamanda maskülen bir politik retoriğe ve davranış biçimini de işlevsel biçimde kullanabilen bir örneği teşkil etmektedir.

> […] bazen gıyabımda sosyal paylaşım sitelerinde "erkek gibi kadın" diye yazanlar oluyor. Onlara hemen, kadın kuruluşlarında görev yapan hanımlardan uyarı geliyor. Aynen şöyle; "Meral Akşener, erkek gibi bir kadın değil, yürekli bir kadın!" diye ve kadınların bunları takip edip böyle uyarılar yapmaları ben çok memnun ediyor (akt. Erbaş 2018).

> Ben şikâyet edemiyorum, mücadele ediyorum. Kimlerle ediyorum? Bir kamyon erkeğe karşı. Bir alay erkeğe karşı! Karşımdakiler de erkek yani televizyonun programcısı erkek, sahipleri erkek. Yani ben cinsiyet olarak kadınım, şimdi ben bu kadar cinsiyet olarak erkeklerle mücadele edince belki bu tarif erkekleşmiş olarak görülebilir. Hayır, öyle bir şey yok. Ben kadınım. Cinsiyet olarak kadın olduğumun farkındayım. Anneyim, babaanneyim, eşim, kız kardeşim ve bunlar hep benim sorumluluk alanlarım. Ben kadınım, hiç erkekleşmedim. Fakat ağlayamadığım için şikâyet edemediğim için bunların da getirdiği sert algı olabilir. Bundan da asla şikayetçi değilim (akt. Erbaş 2018).

Türk (2024), Akşener'in popülist liderlik tarzını analiz ettiği çalışmasında, onun siyasal söyleminin eril niteliğine dikkat çeker. Türk'e göre, "Akşener Türkiye'deki erkek siyasetçilerin eril politik dil haznesine hâkimdir ve bunu kullanmakta son derece ustadır" (2024, 209). Maskülenlik yalnızca söylem düzeyinde değil, beden dili ve tavırlarında da belirginleşen bir özellik olarak tanımlanmaktadır. Ancak Türk'ün de vurguladığı gibi bu eril üslup, Akşener'in siyasal temsilinde yer alan annelik ya da ablalık gibi geleneksel kadınlık rollerine aykırı bir unsur oluşturmaz, bu rollerle birlikte varlık gösterebilmektedir (2024, 211).

Akşener'in kişisel anlatısında kadın kimliğine yapılan göndermeler, siyasette sorunsuz bir konum anlamına gelmez; aksine kariyeri boyunca kadın olduğu için çeşitli saldırı ve hedef göstermelerin odağında yer almıştır. Bununla birlikte makbul kadınlık figürleriyle kurduğu ilişki, onun siyasal kimliğinde mücadeleci ve dirençli bir kadın imgesinin de temelini oluşturur. Bu noktada Asena figürü hem mitolojik hem de toplumsal hafızada erkeklerle çatışabilen, korkusuz ve gerektiğinde saldırganlaşabilen bir kadın/

anne modeli sunarak Akşener'in sert ve zaman zaman maskülen söylemini meşrulaştıran bir çerçeve sağlar. Böylece Akşener'in politik dilindeki mücadeleci ton, geleneksel kadınlık temsilleriyle çatışmak yerine onlarla eklemlenerek farklı bir kadın liderlik imajının kurulmasına hizmet eder.

Ulusun Sembolik Annesi Olarak Öğretmen

Akşener'in politik imgesinde öne çıkan ikinci kadınlık figürü, Cumhuriyet ideolojisinin sembollerinden biri olan "kadın öğretmen"dir. Siyasete atılmadan önce çeşitli üniversitelerde öğretim üyesi olarak görev yapmış olsa da kamusal kimliğini tanımlarken sıklıkla öğretmenlik mesleğini öne çıkarır. Bu vurgunun temelinde yalnızca mesleki bir aidiyet değil, aynı zamanda Cumhuriyet ideolojisinin kadınlar için açtığı kamusal rollerle kurduğu sembolik bağ da vurgulanmaktadır. Özellikle Cumhuriyet'in ilk kız öğretmen okulu olarak bilinen Bursa Kız Öğretmen Okulundan[9] mezun oluşu, bu bağı daha da görünür kılar. Katıldığı birçok televizyon programında ve sosyal medya yayınında, politikacı ya da akademisyen kimliğinden çok "ilkokul öğretmeni" olduğunu vurgulaması bu kimliğin kurucu bir rol oynadığını gösterir.[10] Çocukluk oyunlarında bile öğretmen olma arzusundan söz etmesi, kişisel anlatısını bu figürle bütünleştiren bir strateji olarak işlev görür. Bu anlatı içinde Akşener'in karakter özellikleri, ilgileri ve toplumsal rolü, öğretmen kimliğiyle çakışacak şekilde kurgulanmakta ve böylece annelik kadar geleneksel olan çağrıştıran, kapsayıcı, ancak aynı zamanda modern ve eğitici bir kadınlık imgesi inşa edilmektedir. Akşener'in bu kimliği nasıl tanımladığını ve yaşamsal bir formasyon olarak nasıl içselleştirdiğini aşağıdaki ifadesi açık biçimde ortaya koymaktadır:

> Bursa öğretmen okulu müthiş bir formasyon verirdi öğretmen olmak için... Mesela üç renkten fazla üzerinizde olmasın kıyafet derdi hocalarımız bize. İşte öğretmen oluyorsunuz bir. Dikkat çekmeyeceksiniz saçınız ya uzun olacak toplu ya güzel kısa keseceksiniz düzgün taranmış. Mutlaka temiz olunacak, köye gittiniz dizinizin üzerinde de giyemezsiniz, bileğinizde de değil... Dizin altında böyle derli toplu, ayakkabılarınız boyalı olacak, çok aşırı takı takmayacaksınız.

•••

9 Bursa Kız Öğretmen Okulu, kökeni Cumhuriyet öncesine uzanan Bursa Darülmuallimatı'nın dönüştürülmesiyle kurulmuş olup Cumhuriyet döneminde açılan ilk kız öğretmen okulu olarak kabul edilmektedir.

10 Akşener, liseden ilkokul öğretmeni ünvanı ile mezun olduktan sonra üniversite eğitimine devam etmiştir. Üniversite mezuniyetinin ardından iki yıl süreyle lise öğretmenliği yaptığını belirtmektedir.

> Bütün kafanız öğrencinin dikkatini çekmeyecek bir insan tipi. Bu arada da kız çocuklarından sizi model almak durumunda olan olursa da onlara da böyle bir şey. Hocamız gelir aklıma liseden, şöyle olurum hemencecik. Yani çek karnını içeri derlerdi bize ve bu bir hayat tarzı haline geliyor (*196Sekiz* 2021).

Bu anlatı, Akşener'in öğretmen kimliğini Cumhuriyet'in ideal kadın yurttaşı imgesiyle ilişkilendirdiğini gösterir. Bursa Kız Öğretmen Okulunda aldığı eğitim, onun kendi sözlerinde yalnızca mesleki bir formasyon değil, kişisel gelişimini ve kadınlık anlayışını biçimlendiren bir deneyim olarak sunulur. Akşener, bu kurumun kendisini hem akademik bilgiyle hem de "hayat bilgisiyle" yetiştirdiğini vurgulayarak öğretmenliği bireysel kimliğinin kurucu unsuru hâline getirir. Okul geçmişi, söyleminde kamusal saygınlık, öz disiplin ve sorumlulukla tanımlanan cumhuriyetçi kadınlık modeline duyduğu aidiyetin işaretidir.

Akşener'in siyasi retoriğinde Cumhuriyet'e bağlılık, soyut bir ideolojik tercih olmaktan çok, bizzat deneyimlediği bir fırsat eşitliği pratiğiyle temellendirilir. Köyde doğmuş bir kız çocuğu olarak devlet eliyle yatılı okullarda eğitim alması, onun hem sınıfsal hareketliliğini hem de kamusal özneleşmesini mümkün kılan bir dönüşüm olarak sunulur. Bu deneyim, Kemalist modernleşmenin halkçı ve eşitlikçi karakterinin somut bir tezahürü olarak aktarılır:

> Bütün eğitim hayatım parasız yatılı okuyarak geçti... Bugün de beni okutarak; bir akademisyen, bakan, 27 yıllık bir siyasetçi yapan milletimizden aldıklarımı geri ödemeye çalışıyorum (Akşener 2020).

> Cumhuriyet bir şeyi başardı. O başardığı da eğitimdir. Önce öğretmeni yetiştirdi. En zor şartlar altında bile öğretmenini yetiştirmekten vazgeçmedi. Sonra yatılı okullarda bu çocukları, Türkiye'nin her tarafından gelmiş çocuklarla bir araya getirdi. Onları kardeş yaptı. (…) Birbirleriyle olan iletişimlerini ömür boyu sağladı. Ve biz eğitim ordusuyuz. Bu ülkeyi eğiteceğiz değil, kalkındıracağız denilerek, şöyle (gururlu) bir yüz ifadesi ile bizleri mezun etti. Kardeş etti, dost etti, bu ülke için nefer etti (*Anka* 2022).

Akşener'in politik retoriğinde Kemalizm ve Cumhuriyetle kurulan ilişki, şükran ve aidiyet vurgusuyla aktarılır. Cumhuriyet'in halkçı eğitim politikaları, fırsat eşitliği yaratan ve yurttaşlar arasında yatay ilişkiler kuran bütünleştirici bir zemin olarak anılır onun retoriğinde. Akşener'in öğretmen okulunda edindiği pedagojik değerler bu bütünleşmeci vizyonun eğitim alanındaki somut karşılıklarıdır. "Öğretmen okulunda bir şey öğretilirdi.

Sınıfa girince hepsi senin çocuğundur" (*Yurttaş TV* 2022). Bu değerler, onun liderliğinde şefkat ve otoriteyi bir arada taşıyan bir temsil biçimi üretir. Bu ifade, öğretmenliğin kazandırdığı koruyucu, adaletli ve disiplinli bakışla birleşerek Akşener'in politik personasında toplumsal sorumluluğu şefkatle harmanlayan bir annelik figürüne dönüşür.

Akşener için öğretmenlik siyasal varoluşunu şekillendiren temel kimliklerden biridir. Hangi görevi üstlenirse üstlensin, kendisini hâlâ bir ilkokul öğretmeni olarak tanımlar. Bu yönüyle öğretmenlik geçmişin bir parçası ve bugün sürdürdüğü siyasal rolün de belirleyici öğesidir. Özellikle TBMM Başkanvekilliği yaptığı dönemde, bu kimliğin kamusal alandaki yansımaları belirginleşmiştir. Mecliste yaşanan sert tartışmalarda oturumu yatıştırmak, düzeni sağlamak ve vekilleri kontrol altına almak için geliştirdiği müdahale biçimleri, öğretmenlikten edinilmiş refleksleri andırır. Bu tür anlarda sergilediği tavırlar, sosyal medyada kısa videolar hâlinde yaygınlık kazanmış; geniş bir izleyici kitlesi tarafından "komik içerik" olarak dolaşıma sokulmuştur:

> Vallahi, billahi, tallahi imdat diye bağıracağım ha! (…) Çok samimi söylüyorum vallahi bağıracağım. O onu dedi, bu bunu dedi… Kendi kendinizi şuradan bir seyretseniz vallahi billahi üzülürsünüz (*Habertürk* 2014).

> Şimdi bugünün Türkiye'sinde siyasetçi takımında bir anadilleri konuşma konusunda sıkıntısı var arkadaşların. Kelime sayıları son derece düşük. Anadilinizi iyi konuşamazsınız, söversiniz. Bunun için kitap okumak gerekir. Edebiyat, tarih, coğrafya, mantık vb. bilgisi en az bir yüz sayfa olması lazım. Bunu bir öğretmen olarak söylüyorum *(196Sekiz 2021)*.

Bu örnekler, Akşener'in siyasal retoriğinde öğretmen kimliğinin yalnızca sembolik bir arka plan değil, politik alandaki üslup ve hitap tarzının temel kaynaklarından biri olduğunu gösterir. Meclis kürsüsünde sergilediği ses tonu, müdahale biçimi ve eleştiri üslubu, öğretmenlikten edinilmiş bir hitabet tarzına dayanır. Akşener, öğretmen lisesinden mezuniyetinin ardından üniversite eğitimi almış, yüksek lisans ve doktora dereceleri edinmiş, üniversitede öğretim üyeliği yapmış bir akademisyendir. Buna rağmen siyasal temsilinde ilkokul öğretmeni kimliğini ön plana çıkarması, toplumsal hafızada daha pozitif çağrışımlara sahip bir figüre yaslanmayı tercih ettiğini göstermektedir. Bu tercih, siyasal alanda kadın olmanın taşıdığı kırılganlıkları yönetmenin bir yolunu da sunar. Popülist siyaset ortamında entelektüel kimliklerin dışlayıcı ya da halktan kopuk görülme eğilimi; buna ek olarak, yüksek eğitimli, profesyonel ve iddialı kadın figürlerinin toplumsal cinsiyet normlarına tehdit

oluşturabileceği yönündeki örtük varsayımlar, kadın liderlerin daha "makul" ve "ulaşılabilir" rollere yönelmesini teşvik etmektedir. Akşener'in öğretmen kimliğine yaptığı vurgu, kadın liderliğin siyasal meşruiyetini, geleneksel kadınlık rollerine yakın bir figür üzerinden yeniden üretme stratejisidir. Böylece hem anti-entelektüel toplumsal eğilimlerin hem de kadınlara özgü temsil sınırlılıklarının oluşturduğu riskleri minimize eden, daha geniş seçmen kitlelerinde karşılık bulabilecek bir persona kurulmaktadır. Bu kimliğin bir diğer işlevi de Akşener'in kendisini akademik kimliğiyle bilinen Tansu Çiller'den ayrıştırmasını sağlayan bir temsil imkânı sunmasıdır.

Sonuç

Bu çalışma, Meral Akşener'in politik personasında milliyetçi ideolojinin "makbul kadınlık" imgelerini nasıl yeniden düzenlediğini ve bu imgelerin kadın liderliğinin meşruiyetini kurmak üzere nasıl işlevsel bir anlatıya dönüştürüldüğünü incelemiştir. Bulgular, Akşener örneğinin Türkiye'de kadın liderlerin karşılaştığı yapısal sınırlara ilişkin literatürde "çifte bağ" olarak kavramsallaştırılan ikilemin nasıl müzakere edilebileceğine dair özgün bir temsil modeli sunduğunu göstermektedir.

Analiz, Akşener'in persona inşasının iki temel stratejiye dayandığını göstermektedir: kendisini bir aile anlatısı içinde köklü bir ideolojik sürekliliğin parçası olarak konumlandırması ve "ulusun annesi" figürünü, Asena ve Cumhuriyet öğretmeni gibi iki sembolik annelik modeli üzerinden kurması. Bu iki temsil ekseni, kadın liderliğinin siyasal alanda karşılaştığı yapısal sınırlara ilişkin literatürde "çifte bağ" olarak kavramsallaştırılan ikilemi görünür kılar: Kadın siyasetçiden hem geleneksel kadınlık normlarına uygun "ılımlı, kapsayıcı, uyumlu" bir imge sergilemesi hem de erkek egemen siyasette ciddiye alınmak için "güçlü, kararlı, çatışmaya hazır" bir liderlik performansı göstermesi beklenir. Akşener'in persona inşası, bu iki beklentiyi birbirini dışlamadan eklemlemeye dayanan bir strateji ortaya koymaktadır.

Milliyetçi ideolojinin kadınlara geleneksel normların doğrultusunda mücadeleci, fedakâr, koruyucu roller yükleyen repertuarı, kadın aktörlerin siyasal konumlanışını her zaman karmaşık bir müzakere alanına dönüştürmüştür. Akşener örneği, bu müzakerenin politik personanın inşasında işlevsel kılınan sembolik ve anlatısal araçlarla yürütülebildiğini göstermektedir. Bu bağlamda çalışma, kadın liderlerin milliyetçi arenada hem "uyumlu, sorumluluk sahibi" hem de "kararlı, çatışmaya hazır" figürleri aynı anda taşıma zorunluluğunu nasıl yönettiklerine dair ampirik bir

model ortaya koymaktadır. Tam da bu noktada, feminist siyaset kuramında kadın liderliği açıklamak için kullanılan çifte bağ ikilemi, Akşener'in temsil stratejileri üzerinden somutlaşmaktadır: Asena ve Cumhuriyet öğretmeni figürlerinin eşzamanlı kullanımı, çifte bağın iki ucunun karşıt değil, birbirini meşrulaştıran anlatısal katmanlar olarak yeniden düzenlendiği bir temsil alanı yaratmaktadır. Böylece çalışma, milliyetçi siyaset bağlamında çifte bağın nasıl yeniden üretildiği, dönüştürüldüğü ve kadın liderlik performansını mümkün kılan bir zemine çevrilebildiğine ilişkin özgün bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Akşener'in persona inşası; aile içi ideolojik miras, sembolik annelik temsilleri ve milliyetçi kadınlık imgeleriyle kurulan bir aidiyet alanına işaret eder. Bu aidiyet, onu milliyetçi siyasetin içsel kodlarına aşina, bu kodları sahiplendiği kadar dönüştürebilen bir figür olarak konumlandırır. Bu strateji, kadın bir lider olarak meşruiyetini artırmış; hem sert ve çatışmacı söylemleri toplumsal olarak kabul edilebilir kılmış hem de geleneksel–modern kadınlık imgeleri arasında simbiyotik bir bağ kurulmasını sağlamıştır. Bu yönüyle Akşener'in personası, erkek egemen siyaset alanında kadın liderliğinin açtığı yeni temsil imkânlarını anlamak açısından dikkate değer bir analitik örnek teşkil etmektedir.

Bu çalışma, Akşener'in anlatısal persona inşasına odaklanarak milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet ilişkisini belirli bir zaman aralığında incelemiştir. Bununla birlikte Akşener'in kadın kimliğiyle kamusal temsili, karşılaştığı yapısal engeller, seçmen nezdindeki algılar, medya performansları ve parti içi güç dinamikleri gibi daha geniş bir dizi mesele bu çalışmanın kapsamı dışında kalmıştır. İleride yapılacak araştırmalar, kadın liderlerin çifte bağla nasıl müzakere ettiklerini, milliyetçilik ve kadınlık arasındaki gerilimi hangi retorik ve siyasal iletişim stratejileriyle yönettiklerini ve bu stratejilerin Türkiye'de kadın liderliğinin kurumsal zemini üzerindeki etkilerini daha geniş bir bağlamda tartışabilir. Bu tür çalışmalar, hem milliyetçilik-toplumsal cinsiyet literatürüne hem de Türkiye'de kadın siyasetçiler üzerine yürütülen ampirik araştırmalara anlamlı katkılar sağlayacaktır.

Kaynakça

196Sekiz. 2021. "Meral Akşener: 'Canım İsterse Asabiyette de İyiyimdir!'" YouTube videosu, 7 Ocak 2021. https://www.youtube.com/watch?v=3Ean08dM7jA.

Adıvar, Halide Edip. 1982. *Yeni Turan*. İstanbul: Atlas Kitabevi.

Adler, Nancy J. 1996. "Global Women Political Leaders: An Invisible History." *Leadership Quarterly* 7(1): 132–61.

Ağduk, Meltem. 2009. "Cumhuriyet'in Asil Kızlarından 90'ların Türk Kızlarına: 1990'larda Bir "Türk Kızı": Tansu Çiller." *Vatan Millet Kadınlar* içinde, editörler Ayşe Gül Altınay, 297-325. İstanbul: İletişim Yayınları.

Akşener, Meral (@meralaksener). 2020. Instagram postu, Ekim 24, 2020. https://www.instagram.com/meralaksener/p/CJLwHNmrQ1q.

Altınay, Ayşe Gül (der). 2000. *Vatan, Millet, Kadınlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Anadolu Ajansı. 2024. "İYİ Parti Genel Başkanı Akşener: 'Siyaseten Sağ Kalan Tek Kadın Politikacıyım.'" *Anadolu Ajansı*, 24 Ekim 2024. https://www.aa.com.tr/tr/politika/iyi-parti-genel-baskani-aksener-siyaseten-sag-kalan-tek-kadin-politikaciyim/1430712.

Anderson, Benedict. 2008. *Hayali Cemaatler- Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. Çeviren İskender Savaşır. İstanbul: Metis Yayınları.

Anka Haber Ajansı. 2022. "İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener, Ankara'da Anneler Günü Etkinliğinde Konuşuyor" YouTube videosu, 8 Mayıs 2022. https://www.youtube.com/watch?v=34NMYI6KO2U.

Arat, Yesim. 1998. "A Woman Prime Minister in Turkey: Did It Matter?" *Women & Politics* 19(4): 1–22. doi:10.1300/J014v19n04_01.

Bahçeli, Devlet (@dbdevletbahceli). 2018. "Bu hanımefendiye son ihtarım… sonuçlarına katlanmak zorunda kalırsın." *X (Twitter)*, 4 Ekim 2018. https://twitter.com/dbdevletbahceli.

BBC News Türkçe, "Meral Akşener: 28 Şubat'ta Orduyu Eleştirdiği İçin Tehdit Edilen 'Asena'," *BBC Türkçe*, 28 Mayıs 2018, https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-44055886.

Berktay, Fatmagül. 2007. "Doğu ile Batı'nın Birleştiği Yer: Kadın İmgesinin Kuruluşu." *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünceler, Dönemler ve Zihniyetler (9)* içinde, editörler Tanıl Bora ve Murat Gültekingil, 275-286. İstanbul: İletişim Yayınları.

Berktay, Fatmagül. 2010. *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis.

Bora, Aksu. 2010. "Annesiz Kızlar: Modern Babaların Modern Kızları." *Folklor/Edebiyat 16*(61): 7-15.

Bora, Aksu. 2023. "Kadınların Yüz Yılı." *Cumhuriyet Asırlık Bir Muhasebe* içinde, editör Mehmet Ö. Alkan, 111-145. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bora, Aksu. 2024. "Bir Hayaller Tarihi Denemesi: Altı Kadın, Altı Fantezi." *Bir Toplumsal Cinsiyet Muhasebesi* içinde, editör Nazan Berber. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Bora, Tanıl ve Kemal Can. 2007. *Devlet, Ocak, Dergâh: 12 Eylül'den 1990'lara Ülkücü Hareket.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Campus, Donatella. 2013. *Women Political Leaders and the Media.* Palgrave Studies in Political Leadership. London: Palgrave Macmillan.

Chatterjee, Partha. 1990. "The Nationalist Resolution of the Women's Question." *Recasting Women: Essays in Indian Colonial History* içinde, editörler Kumkum Sangari and Sudesh Vaid. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Cumhuriyet. 2016. "Asena İktidara Meydan Okuyor." *Cumhuriyet*, 15 Mayıs 2016.

Cumhuriyet. 2018. "Akşener: 'Erkekseniz Gelin Vurun!'" *Cumhuriyet*, 5 Ekim 2018. https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/aksener-erkekseniz-gelin-vurun-1103816.

Çakmak, Kübra. 2020. "Siyaset ve Medya Gündemi Bağlamında Siyasi Parti Genel Başkanlarının Twitter Mesajlarının Haberleştirilmesi: İnternet Gazeteleri Örneği." Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi.

Çelik, Büşra ve Tuba Kancı Doğan. 2020. "Türkçü İdeallerin Gölgesinde: Nihal Atsız Romanlarında Toplumsal Cinsiyet Kurguları." *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* 13 (2): 392–417. https://doi.org/10.14782/marmarasbd.1732232

Demircioğlu, Ebru. 2021. "Demokrat Parti Döneminde Siyasette Kadın." *Demokrat Parti (1946-1960): Kuruluşundan Darbeye, Cilt 3* içinde, editörler Dilşen İnce Erdoğan, İsmail Hakkı Demircioğlu ve Serpil Seda Şimşek, 1940-1975. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Durakbaşa, Ayşe. 1998. "Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve 'Münevver Erkekler'." *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* içinde, editör Ayşe Berktay Hacımirzaoğlu, 29-50. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Duran, Hakkı. 2017. *Meral Akşener'in Siyasi Anlamı ve İYİ Parti.* Ankara: SETA.

Elliott, Jane. 2008. "The Narrative Potential of the British Birth Cohort Studies." *Qualitative Research* 8 (3): 411–31.

Enloe, Cynthia. 1990. *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics.* Berkeley: University of California Press.

Enloe, Cynthia. 1995. "Feminism, Nationalism and Militarism: Wariness Without Paralysis?" *Feminism, Nationalism and Militarism* içinde, editör Constance R. Sutton, 13–32. Arlington, VA: Association for Feminist Anthropology.

Erbaş, Vedat. 2018. *Türk Siyasetinde Meral Akşener.* Ankara: Aygan Yayınları.

Erçetin, Tuğba. 2020. "A Populist Desire: 'All You Need Is the Heart of the People Rather Than the Palace's Screens.'" *Reflektif* 1 (1): 49–79.

Farris, Sara R. 2017. *In the Name of Women's Rights: The Rise of Femonationalism.* Durham, NC: Duke University Press.

Gellner, Ernest. 2008. *Uluslar ve Ulusçuluk.* Çevirenler Büşra Ersanlı ve Günay Göksu Özdoğan. İstanbul: Hil Yayınları.

Genovese, Michael A. ve Janie S. Steckenrider. 2013. *Women as Political Leaders: Studies in Gender and Governing.* London: Routledge.

Güzel, G. Gülsima. 2020. "Siyasi İletişim Aracı Olarak Sosyal Medyada Retorik Kullanımı: 24 Haziran Genel Seçimleri Örneği." Yüksek lisans tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi.

Haberton. 2022. "Anne Emektir, Vazifedir, Fedakârlıktır." *Haberton*, 2022. https://haberton.com/anne-emektir-vazifedir-fedakarliktir/.

Hobsbawm, Eric J. 2006. *Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit ve Gerçeklik.* Çeviren Osman Akınhay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hobsbawm, Eric ve Terence Ranger. 2006. *Geleneğin İcadı.* Çeviren Mehmet Murat Şahin. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Independent Türkçe. 2020. "Akşener: Babasının Ailesi İnönücü, Anasının Ailesi Demokrat Partili Olan Bir Ailenin Kızıyım." *Independent Türkçe*, Ağustos 13, 2020. https://www.indyturk.com/node/243621/siyaset/ak%C5%9Fener-babas%C4%B1n%C4%B1n-ailesi-in%C3%B6n%C3%BCc%C3%BC-anas%C4%B1n%C4%B1n-ailesi-demokrat-partili-olan.

İbiş, Hilal. 2023. "Siyasal Maskülenlik Ekseninde Meral Akşener ve Canan Kaftancıoğlu'nun Queer Feminist Açıdan Karşılaştırılması." Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi.

Jalalzai, Farida. 2004. "Women Political Leaders: Past and Present." *Women & Politics* 26 (3–4): 85–108. doi:10.1300/J014v26n03_04.

Jamieson, Kathleen Hall. 1995. *Beyond the Double Bind: Women and Leadership.* Oxford: Oxford University Press.

Kadıoğlu, Ayşe. 1998. "Cinselliğin İnkârı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadınları." *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* içinde, editör Ayşe Berktay Hacımirzaoğlu, 89–100. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Kandiyoti, Deniz. 2019. "Cariyeler, Fettan Kadınlar ve Yoldaşlar." *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler* içinde, çeviren Aksu Bora, Fevziye Sayılan, Şirin Tekeli, Hüseyin Tapınç ve Ferhunde Özbay, 146–172. İstanbul: Metis Yayınları.

Kocaeli Pusula. 2016. "Akşener Kocasını Çocuk Gibi Fırçaladı." *Kocaeli Pusula*, 16 Mayıs 2016.https://www.kocaelipusula.com/haber/15611/aksener-kocasini-cocuk-gibi-fircaladi.html.

Koçak, Ahmet. 2018. "Siyasi Aktörlerin Twitter'ı Siyasal İletişim Bağlamında Kullanımı: 24 Haziran Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Seçimlerine Yönelik İçerik Çözümlemesi." Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi.

Madsar, Serhat 2019. "Politik İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya: 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinde Adayların Twitter Kullanımı." Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi.

Malsin, Jared. 2017. "Turkey's 'Iron Lady' Meral Aksener Is Getting Ready to Challenge Erdogan." *Time*, July 14, 2017. https://time.com/4856463/turkey-meral-aksener-iron-lady-recep-tayyip-erdogan/.

Melek, Emircan. 2022. "Leadership of Meral Akşener: Transforming or Reproducing the Turkish Nationalist Right." Yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi.

Mevzular Erken Seçim Özel. 2018. "Bölüm 2." YouTube videosu, 11 Haziran 2018, 00:45:22. https://www.youtube.com/watch?v=bI-S4oDNLWs.

Nagel, Joane. 1998. "Masculinity and Nationalism: Gender and Sexuality in the Making of Nations." *Ethnic and Racial Studies* 21 (2): 242–69.

Nagel, Joane. 2009. "Erkeklik ve Milliyetçilik: Ulusun İnşasında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik." *Vatan Millet Kadınlar* içinde, editör Ayşe Gül Altınay, 65-103. İstanbul: İletişim Yayınları.

Najmabadi, Afsaneh**.** 2009. "Sevgili ve Ana Olarak Erotik Vatan: Sevmek, Sahiplenmek, Korumak." *Vatan Millet Kadınlar* içinde, editör Ayşe Gül Altınay, 129-167. İstanbul: İletişim Yayınları.

Onun Hikayesi. 2023. "Meral Akşener'in Hayatı | Eşi ile Nasıl Tanıştı? | Solcu Eş | Roman Yazamadı, Kitaplara Konu Oldu!" YouTube videosu, 19 Ocak 2023. https://www.youtube.com/watch?v=4V4bXjYpASI.

Ögel, Bahaeddin. 1971. *Türk Mitolojisi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Önkibar, Sabahattin. 2017. *Asena: Meral Akşener'in Dünü ve Bugünü*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Özdemir, Güler. 2020. "Ülkücü Kadınlar ve Kadın Kimliğinin İnşası: 'Asenalar.'" *Fe Dergi* 12 (2): 116–28.

Paterson, Matthew ve Kristen R. Monroe. 1998. "Narrative in Political Science." *Annual Review of Political Science* 1: 315–331.

Polkinghorne, Donald. 2005. "Language and Meaning: Data Collection in Qualitative Research." *Journal of Counseling Psychology* 52 (2): 137–45.

Polletta, Francesca, Pang Ching Bobby Chen, Beth Gharrity Gardner ve Alice Motes. 2011. "The Sociology of Storytelling." *Annual Review of Sociology* 37: 109–30. https://doi.org/10.1146/annurev-soc-081309-150106.

Prutsch, Ursula. 2024. *Eva Peron: Bir Efsanenin Yaşamı ve Ölümü.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Riessman, Catherine Kohler. 1993. *Narrative Analysis. Qualitative Research Methods Series.* Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Roux, Jean-Paul. 1984. *Türklerin ve Moğolların Eski Dini.* Çeviren Aykut Kazancıgil. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Saigol, Rubina. 2009. "Militarizasyon, Ulus ve Toplumsal Cinsiyet: Şiddetli Çatışma Alanları Olarak Kadın Bedenleri." *Vatan Millet Kadınlar* içinde, editör Ayşe Gül Altınay, 227-261. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tokdoğan Kartal, Nagehan. 2012. "Örgütlü Milliyetçi Kadınların Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet Algısı." Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Tokdoğan, Kartal Nagehan. 2020. "Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet: Feminist Teoriden Feminizan Öznelliklere." *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünceler Cilt 10: Feminizm* içinde, editörler Feryal Saygılıgil ve Nacide Berber, 331–39. İstanbul: İletişim Yayınları.

Türk, Bahadır. 2024. "Gender and Populism in Turkish Politics: The Case of Meral Akşener." *Discourse Approaches to an Emerging Age of Populist Politics içinde*, editörler Isabel Íñigo-Mora and Cristina Lastres-López. Cham, Switzerland: Springer.

Ünal, Tanzer. 2022. "Nihat Gürer, İşte Böyle Bir Adamdı." *Kocaeli Gazetesi*, September 24, 2022. https://www.kocaeligazetesi.com.tr/makale/12159668/mtanzer-unal/nihat-gurer-iste-boyle-bir-adamdi.

Walby, Sylvia. 1992. "Woman and Nation." *International Journal of Comparative Sociology* 33 (1–2): 81–100.

Yurttaş TV. 2022. "Meral Akşener: Emekli, Çalışan ve Atanamayan Öğretmenler Buluşması." YouTube videosu, 20 Kasım 2022. https://www.youtube.com/watch?v=SOJxolP_H14

Yuval-Davis, Nira, ve Floya Anthias. 1989. *Woman, Nation, State.* Basingstoke: Macmillan.

Yuval-Davis, Nira**.** 1997. *Gender and Nation.* London: Sage.